

Bak Klára
Agrárjogi Tanszék
Témavezető: Réti Mária habil. egyetemi docens

A tartalékalap képzésének szabályairól a magyar szövetkezeti jogban nemzetközi kitekintéssel

Bevezetés

A magyar szövetkezeti jog tekintetében a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépése, valamint azzal összefüggésben a korábbi, a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény átfogó módosítása¹ jelentős szabályozási változásokat hozott. Az új szövetkezeti joganyag elméleti feldolgozása hasznos és véleményünk szerint szükséges is több szempontból.

A hatályos szövetkezeti jog elméleti elemzése iránymutatásul szolgálhat a joggyakorlat számára, továbbá az elemzések tanulságai megsegíthetik a szövetkezetek új szabályozási környezetben való működését. Alkalmasak az elemzések az előzőeken túlmenően arra is, hogy előremutató javaslatokat fogalmazhassunk meg a jogalkotó számára.

Jelen munkában arra vállalkozunk, hogy a szövetkezet egyik speciális vagyoni jogi kategóriáját, a tartalékképzés szabályozását elemezzük a szabályozást fejlődéstörténeti viszonylatban áttekintve, mégpedig összehasonlító módszerrel. Koncentrálunk a hatályos rendelkezésekre is annak érdekében, hogy megalapozott javaslatok születhessenek a jogalkotás számára.

A tartalékképzésre vonatkozó magyar szövetkezeti szabályok elemzésének kiindulópontjairól

A szövetkezés az ókortól napjainkig változatlanul arra az alapvető tényre vezethető vissza, hogy a kölcsönös együttműködésen alapuló összefogásból gazdasági, illetve társadalmi szempontból is elvitathatatlan előnyök származhatnak.² 1844-ben, ezt a szempontot kiindulópontnak

¹ A törvényt módosította az egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvény 181.§-a.

² A szövetkezés fejlődéstörténeti feldolgozására lásd: CZETTLER Jenő - IHRIG Károly: *Szövetkezeti*

tekintve alapították meg Rochdale-ben az „első szövetkezetként” definiált fogyasztási szövetkezetet, mely tagjai számára nem csupán átlagon felüli vagyoni gyarapodást hozott, hanem számukra szociális körülményeik stabilitását is eredményezte, valamint kulturális és egyéb ismereteik széleskörű bővítésére is lehetőséget teremtett.³ A Rochdale-i szövetkezet tehát képes volt az ipari forradalom negatív hatásaival küzdő kis és középtőkével rendelkező réteg megsegítésére, piaci pozíciójának védelmére, gazdasági megerősítésére, társadalmi státuszának megtartására.

A témát feldolgozó elemzések egybehangzó álláspontot képviselnek a tekintetben, hogy a Rochdale-i szövetkezet kiemelkedő eredményei az összefogásból származó előnyökön túlmenően, az alapszabályában rögzített sajátos működési elvekre, és az azok alapján létrehozott jogi kategóriákra vezethetők vissza.⁴ A Rochdale-i szövetkezet ugyanis e sajátos alaptételek mentén profitorientáltan, de egyidejűleg a tagok érdekét középpontba helyezve, a szolidaritást, a kölcsönösséget, a nyereszkeskedésmentességet érvényre juttatva fejtette ki tevékenységét.⁵

Sajátos alaptételnek minősült a nyitott tagság elve, mely a tagsági jogviszony létrehozatala körében a diszkrimináció tilalmát rögzítette, a

Ismeretek, Budapest, Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, 1926. Különösen kiemeljük a tanulmánynak a spontán szövetkezés időszakát, valamint az ókori, illetve középkori szövetkezés történetét feldolgozó 1-16. oldalt. A jelenkori elemzők közül részletesen feldolgozza a korai szövetkezés történetét: RÉTI Mária: *Szövetkezeti jog*, Egyetemi jegyzet, Eötvös Kiadó, 2010, 22-25.o.; LACZÓ Ferenc: *Szövetkezeti típusok és formák a piacgazdaságokban*, Szövetkezés XVI. évf. 1995. évi 2. sz 10-12.o.

³ A Rochdale-i szövetkezet működésére, gazdasági, társadalmi eredményeire lásd: KUNCZ Ödön: A Rochdale-i elvek és a szövetkezet jogi fogalmának körülírása, *Küzdelem a gazdasági jogért*, II. kötet, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1941, különösen 414-420.o.; RÉTI Mária: Über die wirtschaftlichen, gesellschaftlichen, und ideologischen Fundamente der ungarischen und einigen internationalen Genossenschaftsregelungen, über die Merkmale und die Bewertung dieser Regelungen, *ANNALES UNIVERSITATIS SCIENTIARUM BUDAPESTINENSIS DE ROLANDO EÖTVÖS NOMINATAE - SECTIO IURIDICA* Tomus LI., 2010, 281-308. o.; George Jacob HOLYOAKE: *The History of Co-Operation*, Copyright Bibliolife, London, T. Fisher Unwin, 1, Adelphi Terrace, MCMVI, 277-335.o.; Johnston BIRCHALL: *The international co-operative movement*, Manchester and New York, Manchester University Press, 3-11.o.; DOMÉ Györgyné - RÉTI Mária: *Szövetkezeti jog*, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Szövetkezeti Jogi és Földjogi Tanszék, Budapest, 1999

⁴ Az elemzők közül kiemeljük Kuncz Ödönt, Nagy Ferencet, Czettler Jenőt, Ihrig Károlyt, Réti Máriát, Prugberger Tamást. Jelen munkában a következő elemzéseiket vettük alapul: KUNCZ: i.m. A szövetkezet gazdasági lényege alcím alatt 439-463.o.; NAGY Ferencz: A szövetkezetek alapelve című Akadémiai Székfoglaló Értekezés, Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1906; CZETTLER-IHRIG: i.m. 17-22.o.; RÉTI Mária: Az európai szövetkezeti szabályozás fejlődéstörténetéről, *Szövetkezés*, XXXIII. évfolyam, 2012. évi 1-2. szám, 9-33. o.; A tanulmány elektronikus formájára lásd: <http://www.szovetkezetikutato.hu/kozlesre.php>, 2014.06.30.; RÉTI Mária: *Szövetkezeti jog*, Egyetemi jegyzet, Eötvös Kiadó, 2010.; PRUGBERGER Tamás: A kereskedelmi szövetkezetek szerepe a közép-európai térségben, *Szövetkezés* XV. évf. 1994. évi 1-2. sz.; v.ö. a szövetkezés legújabb, jelenkori tendenciáival: BAK Klára - RÉTI Mária: Die Rolle der Genossenschaften in der Sozial- und Beschäftigungspolitik, die Tendenz der internationalen und der ungarischen genossenschaftlichen Rechtsgebung (A szövetkezetek szociál/foglalkoztatáspolitikájában betöltött szerepéről, a nemzetközi és a magyar szövetkezeti jogalkotás irányairól), CEDR AGRÁR- ÉS KÖRNYEZETJOG 2013. évi 15. szám 5-38. o.; a munka elektronikus elérhető: http://epa.oszk.hu/01000/01040/00017/pdf/EPA01040_agrar_es_kornyeztetjog_2013_15.pdf, 2014.06.30.

⁵ Lásd erről: NAGY: i.m., különösen 4-10.o.

szervezeti szabályokat tekintve pedig a demokratikus működést biztosító, annak alappilléret jelentő egy tag - egy szavazat elve, amelynek értelmében a tagot vagyoni hozzájárulásától függetlenül a szervezetkezeti döntéshozatal körében a közgyűlésen egy szavazat illette meg. Végül pedig, de nem utolsósorban, a szervezet kezeti nyereségének felosztására vonatkozó speciális szabályok emelendők ki, melyek egyike volt a kötelező tartalékképzés is.⁶

E különös működési alaptételek a Rochdale-i siker nyomán világviszonylatban elterjedtek, s ezek képezik mindmáig a szervezetkezeti joganyagok „alapkövét”. Ezeket a működési normákat tekintve a szervezetkezeti nemzetközi szintű érdekképviselési, érdekvédelmi, szervezetkezeti jogegységesítést végző szervezete, a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetsége (a továbbiakban: SZNSZ)⁷ is a szervezetkezeti lényegét adó szabályoknak, s hirdeti alkalmazásukat. Az egyes országok szervezetkezeti jogáról pedig általánosságban elmondható, hogy harmonizálva az SZNSZ által deklarált, a Rochdale-i hagyományokat követő rendezőelvekkel, ugyancsak érvényre juttatják a Rochdale-i szervezetkezeti alapszabályának szervezetkezeti lényegét kifejező elemeit.⁸ Lényeges e körben azt is megemlíteni, hogy az Európai Unió területén működő Európai Szövetkezetet szabályozó az Európai Szövetkezet Statútumáról szóló 1435/2003 EK Tanácsi Rendelet⁹ (a továbbiakban: Rendelet) is maradéktalanul összhangban van az SZNSZ által deklarált alaptételekkel.

Mindezekre figyelemmel a tartalékalap mint sajátos jogi természetű és sajátos célkitűzéssel bíró jogintézmény magyar szabályozásának elemzése körében szükségszerű elemzési kiindulópontként összefoglalóan ismertetni a Rochdale-i szervezetkezeti vonatkozó szabályozását, továbbá bemutatni az

⁶ Ezt a sajátos nyereségfelosztási módot nevezi a szervezetkezeti szakirodalom a Rochdale-i szervezetkezeti nyomán „Rochdale-plan”-nek. Lásd erről: KUNCZ: i.m. 419-420.o.; NAGY: i.m. 14.o.; valamint RÉTI: Szövetkezeti jog, i.m. 49-50.o.

⁷ A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségének eredeti, angol elnevezése: International Co-operative Alliance (ICA). A nemzetközi szervezet jelenleg hozzávetőlegesen 1 milliárd tag számára látja el a fentebb megjelölt széleskörű tevékenységét. A szervezet tevékenysége, eredményei, illetve a szervezetre vonatkozó adatok tekintetében lásd az SZNSZ honlapját: <http://ica.coop/> 2014.06.20.

⁸ Kiemelhetjük e körben az európai szabályozások közül többek között a német, az osztrák, a francia, illetve a jelenleg hatályos magyar szervezetkezeti szabályozást. A hatályos német szervezetkezeti törvény – Gesetz betreffend die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften – megtalálható: <http://www.gesetze-im-internet.de/geng/index.html> , 2014.06.30.; a hatályos osztrák szervezetkezeti törvényt – Gesetz über Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften – lásd: [http://www.jusline.at/Genossenschaftsgesetz_\(GenG\).html](http://www.jusline.at/Genossenschaftsgesetz_(GenG).html) , 2014.06.30.; a hatályos francia szervezetkezeti törvény: <http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000684004> , 2014.06.30.; a hatályos magyar szervezetkezeti szabályozásról lásd: Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényt, illetve a szervezetkezekről” szóló 2006. évi X. törvényt

⁹ A Rendelet internetes elérhetősége: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/;ELX_SESSIONID=Zy2TT47DcyvFIS3cjyyhTQ7bQ2fntB6Q11LBk4yMnHIQD3GdhQ6v!399342488?uri=CELEX:32003R1435, 2014.06.30.

SZNSZ által deklarált iránymutatásokat, s az európai uniós tagságra figyelemmel feldolgozni a már említett, az Európai Szövetkezet jogviszonyait összegző Rendelet vonatkozó szakaszait is.

A Rochdale-i szövetkezet alapszabályának tartalékalapról szóló rendelkezései

A Rochdale-i alapszabály vagyoni rendelkezései köréből Kuncz professzor munkája¹⁰ nyomán az alábbi szakaszt emeljük ki: *„A vásárlási visszatérítés kiszámításánál a rochdale-i szövetkezet a tiszta feleslegből negyedévenként levonja: 1. az igazgatás költségét, 2. a kamatokat, 3. az áruraktár értékcsökkenését, 4. az üzletrészekre jutó osztalékot, 5. a tartalékalap dotációját és 6. 2-5%-ot nevelés céljára. Az e levonások után fennmaradó összeg kerül azután a tagok között felosztásra.”*

A szövetkezet nyereségének felosztása tekintetében – eltérően más társas vállalkozások gyakorlatától – a Rochdale-i alapszabály a tag kötelező, személyes, aktív közreműködését¹¹ jelölte meg fő szempontként, a szövetkezeti tag vagyoni hozzájárulásának mértékét pedig kizárólag másodlagosan, korlátozott módon rendelte figyelembe venni. Sajátos vagyoni szabályként szerepelt az alapszabályban a nyereségfelosztásra vonatkozóan az is, hogy a szövetkezetnek a nyereség egy részét kötelezően tartalékalapba kellett helyezni. A későbbiekben pedig, az alapszabály módosítása nyomán az a kötelező szabály is érvényesült, ahogy azt a fenti idézet is tartalmazza, hogy a nyereség 2-5%-át nevelési célra kellett fordítania a szövetkezetnek.

A tartalékalap, mint a Rochdale-i alapszabályhoz kötődő, speciális vagyoni kategória létrehozásának többes célja volt. Egyrészt a Rochdale-i szövetkezet esetében a tartalékalap a szövetkezeti tag támogatásának, a szövetkezeti szolidaritás érvényre juttatásának alapvető jogintézményeként szolgált, másrészt pedig a szövetkezet folyamatos, gazdasági szempontból biztos alapokon történő működését erősítette. A Rochdale-i szövetkezet ebből a tartalékalapból volt képes finanszírozni többek között a tagok számára könyvtár létesítését, a tagok oktatását, a tagok, illetve hozzátartozóik megsegítését betegség esetén. A tartalékalap továbbá kiegyensúlyozni volt hivatott a nyitott tagság elvéből okszerűen következő szövetkezeti változó tőkét is, hogy az esetleges tagfluktuáció

¹⁰ KUNCZ: i.m. 419.o.

¹¹ Megjegyezzük, hogy a Rochdale-i szövetkezet mint fogyasztási típusú szövetkezet esetében a személyes, aktív közreműködést a vásárlás jelentette.

ne okozza a szövetkezeti vagyon hirtelen történő, drasztikus csökkenését.¹² Érdekes e körben a Rochdale-i alapszabály azon korlátozó szabályát is megemlíteni, hogy tagkilépés, a tag elleni csődeljárás, valamint végrehajtás esetén a tőkecsökkenést kiegyensúlyozandó, a taggal vagy hitelezőjével történő elszámolás nem üzletrészarányosan történt, hanem az üzletrést elárverezték, s a tag az üzletrész vételárát kaphatta meg, ahogyan erre Kuncz professzor több munkájában is utalt.¹³

A Rochdale-i szövetkezet alapszabályáról, mint az elemzés egyik kiindulópontját képező mintaértékű szövetkezeti dokumentumról összefoglalóan azt a lényegi megállapítást fogalmazhatjuk meg, hogy a tartalékalap képzését a nyereségfelosztás körében alapvető, kötelező jogi kategóriaként szabályozta, modelt teremtve ezzel a szövetkezeti vagyonjog körében más országok szövetkezeti szabályozásai számára.

A nemzetközi szövetkezeti alapelvekről, a szövetkezet fogalmáról és értékeiről

Ahogy arra már utaltunk, a tartalékalap képzésének szabályozásánál második kiindulópontként elengedhetetlen az SZNSZ tevékenységét is bemutatni, hiszen a Rochdale-i alaptételek világviszonylatú elterjedésére az SZNSZ az 1985. évi megalapításától kezdve nemzetközi szintű jogegységesítést célzó tevékenységével erőteljes hatást gyakorolt.

E tevékenység során először 1934-ben sorolta fel, legutóbb pedig 1995. szeptember 22-én, Manchesterben határozta meg nemzetközi szövetkezeti alapelvekként „A Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségének Állásfoglalása a szövetkezeti identitásról. A szövetkezetek nemzetközi alapelvei”¹⁴ elnevezésű deklarációjában azokat a szövetkezet-specifikus szabályozási alaptételeket, melyek álláspontja szerint minden „valódi szövetkezet” működését meghatározzák.

¹² Lásd erről: KUNCZ Ödön: A szövetkezeti visszatérítés problémája jogi szempontból (1940), Küzdelem a gazdasági jogért, 467-468.o.; Vö.: RÉTI Mária: A kereskedelmi társaságok vagyonjogi szabályairól, Jogtudományi Közlöny, LX. évfolyam, 2005/3. szám 110.o.

¹³ KUNCZ: i.m. l.j. 2; l.j.12.

¹⁴ A Manchesteri Állásfoglalást lásd eredeti, angol nyelven: <http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles>, 2014. 06.30. A hatályos nemzetközi szövetkezeti alapelvek elemzéséről lásd: RÉTI Mária: A nemzetközi szövetkezeti elvek a főbb vagyonjogi kategóriák tükrében, Szövetkezés XXIII. évf. 2002. évi 1-2. sz.; BOBVOS Pál: Magyar szövetkezeti jogtan Egyetemi jegyzet. SZTE ÁJK - JATEPress. Szeged, 2011.,23-29.o.; BAK Klára: A nemzetközi szövetkezeti alapelvek és a szövetkezet fogalmának összefüggései a szabályozásban, Szövetkezés, XXXIII. évf. 2013/1-2 szám. 34-61.o. - elektronikus formában megtalálható: http://www.szovetkezetikutato.hu/letoltes/bak_klara.doc ,

A Manchesteri Állásfoglalás nemcsak a szövetkezetek működésére határozott meg konkrét iránymutatásokat, hanem a szövetkezet fogalmát is rögzítette, és a szövetkezet által képviselt értékeket is tartalmazta. A szövetkezetet az Állásfoglalás a következőképpen definiálta: *„A szövetkezet olyan személyek autonóm társulása, akik önkéntesen egyesültek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi és kulturális céljaikat közös tulajdonú és demokratikusan irányított vállalkozásuk útján megvalósítsák.”*¹⁵

Szövetkezeti értékeként pedig a következőket rögzítették: *„önsegély”, „egyéni felelősség”, „demokrácia”, „egyenlőség”, „igazságosság”, „szolidaritás”, „becsületesség”, „nyíltság”, „társadalmi felelősség”, „másokért való törődés”.*

Az SZNSZ által meghatározott nemzetközi szövetkezeti alapelvekről, a rögzített szövetkezet-fogalomról és szövetkezeti értékekről megállapítható, hogy a Rochdale-i alapszabály szabályozási szemléletét követik, melynek középpontjában, ahogy arra már utaltunk, a tagok gazdasági, társadalmi érdekét szolgáló, emberközpontú működés állt. Jelenleg az SZNSZ Manchesteri Állásfoglalásának tartalma irányadó a nemzeti szövetkezeti jogok számára, ezért szükséges az Állásfoglalás szövetkezeti tartalékképzésre is irányuló *„tagok gazdasági részvétele”* alapelvet alaposabban bemutatni.

„A tagok gazdasági részvétele” nemzetközi szövetkezeti alapelvről

Ahogy említettük, a tartalékképzés szempontjából a nemzetközi szövetkezeti alapelvek jelenleg hatályos taxációjának¹⁶ 3. pontjában szereplő *„tagok gazdasági részvétele”* elv emelendő ki, mely a következők szerint rendelkezik: *„A tagok igazságosan járulnak hozzá a szövetkezetük vagyonához és azt demokratikusan ellenőrzik. Rendszerint a szövetkezet tőkéjének legalább egy része a szövetkezet közös tulajdonát képezi. A tagság feltételeként előírt nagyságú jegyzett tőke után – ha erre egyáltalán sor kerül – a tagok általában korlátozott mértékű*

¹⁵ Lásd eredeti, angol nyelven: úgy mint fent

¹⁶ Az SZNSZ Manchesteri Állásfoglalása a következő nemzetközi szövetkezeti alapelveket tartalmazza:

1. „Önkéntes és nyitott tagság elve”,
2. „Demokratikus tagi ellenőrzés elve”,
3. „Tagok gazdasági részvételének elve”,
4. „Autonómia és függetlenség elve”,
5. „Oktatás, képzés, tájékoztatás elve”,
6. „Szövetkezetek közötti együttműködés elve”,
7. „Közösségi felelősség elve”

ellenszolgáltatásban részesülnek. A többletet az alábbi célok bármelyikére fordítják: – szövetkezetük fejlesztésére, lehetőség szerint tartalék-alapok képzésével, aminek legalább egy része oszthatatlan; – a tagok részesedésére, a szövetkezettel bonyolított közreműködésük arányában; – és más, a tagság által jóváhagyott tevékenységekre.”

Az Állásfoglalás 3. alapelve – a Rochdale-i alapszabály vagyoni jogi rendelkezéseivel harmonizálva – a nyereségfelosztás hármas irányultságát rögzíti követendő iránymutatásként az egyes államok szövetkezeti joga, valamint a gyakorlatban működő szövetkezetek számára. Az alapelv a vagyoni hozzájárulás arányában csupán korlátozott mértékben rendel kifizetni osztalékot a nyereségből/„többletből” a tagok részére, összhangban a Rochdale-i alapszabály felfogásával. A fennmaradó részre pedig három variációt határoz meg. Elsőként a nyereség szövetkezeti fejlesztési célokra történő felhasználását említi, mégpedig hangsúlyozva e körben a tartalékalap képzésének fontosságát, s a tartalékalap egy részének oszthatatlan voltát; másodsorban a tagi közreműködés arányában történő részesedésozást, harmadikként pedig a tagok által, azaz demokratikusan jóváhagyott egyéb szövetkezeti célokra történő kifizetést említi.

Összefoglalóan megállapítható, hogy az SZNSZ zsinórmértékül szolgáló Állásfoglalása a tartalékalapot a szövetkezet meghatározó jelentőségű jogintézményének tekinti, követve a Rochdale-i alapszabály felfogását e tekintetben. Jogi természetét érintően a tartalékalap legalább részbeni oszthatatlanságát pedig az Állásfoglalás azért emeli ki, mert oszthatatlanság esetén a tartalékalapban lévő vagyon főszabályként demokratikus úton, az alapszabály rendelkezéseit figyelembe véve meghozott szövetkezeti közgyűlési döntés alapján használható fel.

Az Európai Szövetkezet Statútumáról szóló 1435/2003 EK Tanácsi Rendelet tartalékképzésre vonatkozó szabályairól ¹⁷

¹⁷ A Rendelet elemzéséről: RÉTI Mária: *Az Európai Szövetkezet (SCE) Statútumáról szóló tanácsi rendeletben foglalt vagyoni jogi előírásokról, figyelemmel "A szövetkezetekről" szóló 2006. évi X. törvényre*, Európai Jog, 2007. évi 2. szám 27-36. o.; RÉTI Mária: *Az Európai Szövetkezet (SCE) Statútumáról szóló tanácsi rendeletben foglalt általános jellemvonásokról és egyes előírásokról, figyelemmel "A szövetkezetekről" szóló 2006. évi X. törvényre*, Európai Jog, 2007. évi 1. szám., 33-42.o.; PRUGBERGER Tamás: *Az európai szövetkezetekről szóló rendelet a magyar szabályozás és a nyugat-európai szövetkezeti jogi szabályozás tükrében*, Jogtudományi Közlöny, 2003/11. 460-470. o.; NAGY Krisztina: *Az európai szövetkezetekre vonatkozó szabályozás bemutatása, különös tekintettel a tagsági jogviszony tartalmára és módoszataira*, Jogi tanulmányok I. kötet, ELTE Állam és Jogtudományi Kar, Budapest 2012., 107-119. o.

Magyarország európai uniós tagsága okán harmadik kiindulópontként ki kell térni az Európai Unió szövetkezeti joganyagának idevágó rendelkezéseire. Az Európai Szövetkezet Statútumáról szóló 1435/2003 EK Tanácsi Rendelet (a továbbiakban: Rendelet) szabályozásáról általánosságban megállapítható, hogy követi a Rochdale-i hagyományokat, az SZNSZ által rögzített nemzetközi szövetkezeti alapelvekben foglaltakat maradéktalanul megjelenítve. Igaz ez az állítás a tartalékképzés rendeleti szabályozására is azzal, hogy a Rendelet kinyilvánítja a tagállami jognak való megfelelés elsődlegességét e tekintetben.¹⁸ Arról van szó ugyanis, hogy a Rendelet 65. cikk (1) és (2) bekezdése értelmében az Európai Szövetkezet akkor köteles a nyereség egy részét az alapszabálya rendelkezései szerint a tartalékalapba helyezni, ha a tagállami szövetkezeti törvény ezt kötelezően előírja. A Rendelet „Törvényben előírt tartalék” alcímet tartalmazó 65. cikke ugyanis a nyereségfelosztás körében többek között a következő két kógens szabályt rögzíti: *„65. cikk (1) A nemzeti jog kötelező rendelkezéseinek sérelme nélkül, az alapszabály határozza meg az egyes üzleti évek többlete felosztásának szabályait. (2) Ilyen többlet esetén az alapszabály előírja, hogy törvényben előírt tartalékot kell képezni a többletből annak bármilyen felosztása előtt.”*

A tartalékképzés rendeleti szabályozásának két, egymással összefüggő lényeges jellemvonását állapíthatjuk meg. Az első kiemelendő jellemvonása a szabályozásnak az, hogy a tagállami szövetkezeti szabályozást tekinti elsődleges szabályozásnak. A második sajátossága pedig az, hogy tulajdonképpen többszintű szabályozási rendszert alakít ki. Első szintnek minősül a tagállami szövetkezeti jog, második szinten pedig a Rendelet tartalékképzésre vonatkozó szabályai helyezkednek el, ugyanakkor harmadik szinten az SCE alapszabályának rendelkezései érvényesülnek akkor, ha a tagállam joga szerint a tagok jogosultak a tartalékképzés részletszabályait maguk, az alapszabályban meghatározni.

A tartalékképzésre vonatkozó szabályok a Rendeletben elszórtan jelennek meg. Egyrészt az SCE lényeges ismérveit megjeleníteni célzó

¹⁸ Az Európai Szövetkezetre vonatkozóan alkalmazandó szövetkezeti jog tekintetében a Rendelet 8. cikke az alábbiak szerint rendelkezik: „8. cikk Az alkalmazandó jog

(1) Az SCE-re a következő jogszabályok vonatkoznak:

a) e rendelet;

b) amennyiben e rendelet kifejezetten megengedi, alapszabályának rendelkezései;

c) az e rendeletben nem szabályozott kérdésekben, vagy amennyiben egyes kérdéseket csak részben szabályoz, akkor a rendelet hatálya alá nem tartozó kérdések tekintetében: i. a kifejezetten az SCE-kre vonatkozó közösségi intézkedések végrehajtása tárgyában hozott tagállami jogszabályok; ii. azon tagállami jogszabályok, amelyek az SCE alapszabályában meghatározott székhely szerinti tagállam joga szerint alapított szövetkezetekre vonatkoznak; iii. alapszabályának rendelkezései, az SCE alapszabályában meghatározott székhely szerinti tagállam jogával összhangban alapított szövetkezetekkel megegyező módon.”

Preambulum utal a tartalékképzés szabályára. A részletszabályokat pedig a Rendelet az SCE alapszabályára, valamint a nyereségfelosztásra utaló rendelkezések körében rögzíti, továbbá a „Törvényben előírt tartalék” alcím alatt.

A Preambulum szabályai

A Preambulum bekezdései közül a téma szempontjából a (7) bekezdés és a (10) bekezdés emelendő ki. Ugyan a Rendelet Preambulumának (7) bekezdése, mely a szövetkezet lényegét meghatározó sajátos működési elveket foglalja össze a szövetkezet fogalmának meghatározása körében, nem rendelkezik kifejezetten a tartalékképzésről, de érzékelteti, hogy a szövetkezet nyereségének felosztása a méltányosság elve alapján történik. A (7) bekezdés szerint *„A szövetkezetek elsősorban magánszemélyek vagy jogi személyek olyan csoportjai, amelyeknek egyes működési alapelvei eltérnek az egyéb gazdasági szereplők működési alapelveitől. Ezek tartalmazzák a demokratikus felépítés és ellenőrzés alapelveit, valamint a működéssel elért nettó nyereség méltányos alapon történő felosztását.”* S tulajdonképpen kiegészítve a (7) bekezdés vagyonszóra vonatkozó iránymutatását a Preambulum (10) bekezdése részletezi azt, hogy miben nyilvánul meg a szövetkezetekben a méltányos nyereségfelosztás. A (10) bekezdés értelmében *„...a nyereséget az SCE érdekében végzett üzleti tevékenységnek megfelelően kell felosztani, vagy vissza kell tartani a tagok szükségleteinek kielégítése céljából,...”*

A Rendelet tartalékképzésre vonatkozó konkrét rendelkezései

A Rendelet tartalékképzésre irányuló konkrét rendelkezései között elsőként visszautalunk a fentebb elemzett 65. cikk (1)-(2) bekezdéseire, melyek szerint, ha a tagállam joga lehetővé teszi, a tartalékképzés részletszabályait alapszabályban kell rögzíteni. Ezt a szabályt erősíti a Rendelet 5. cikk (4) bekezdése is azzal, hogy rögzíti: az alapszabály kötelező tartalmi elemét képezik *„ a nyereségből – adott esetben – a törvényben előírt tartalékba átcsoportosítandó összegre vonatkozó egyedi szabályok,”*.

Észlelhetjük tehát, hogy a Rendelet e tekintetben harmonizál a nemzeti szövetkezeti joganyagokkal¹⁹, hiszen törvényben előírt tartalékképzési kötelezettség esetén, ha a tagállam joga alapján lehetséges, az erre vonatkozó részletszabályokat alapszabályban rendeli meghatározni.

Lényeges szabálynak minősül e körben továbbá a Rendelet 7. cikke, mely részletesen tartalmazza, miként oszthatja fel az SCE a képződött nyereséget. A 7. cikk értelmében *„(1) A törvényben előírt tartalékba helyezés, az osztalékként kifizetett esetleges összegek és az esetleges áthozott veszteség levonása után fennmaradó egyenleg – az esetleges áthozott többlet és a tartalékból kivont esetleges összeg – hozzáadásával felosztható nyereséget képez. (2) Az üzleti év elszámolását tárgyaló közgyűlés a többletről az alapszabályban meghatározott sorrend szerint és arányban rendelkezhet, és különösen a következőkről: - azok átvitele, - törvényben vagy alapszabályban előírt bármely tartalékalapba helyezés, - a befizetett tőke és a tőkejellegű kifizetések utáni díjazás teljesítése készpénzben vagy részjegyekben. (3) Az alapszabály tilthatja a felosztást.”*

A szabályozásról megállapíthatjuk, hogy a Rochdale-i alapszabályban, valamint az SZNSZ hatályos Állásfoglalásában meghatározott nyereségfelosztási rendszert tartalmazza. Az (1) bekezdés a nyereségfelosztás elvi keretét határozza meg, a (2) bekezdés pedig a közgyűlés számára ír elő gyakorlati természetű szabályokat. Koncentrálva a témánk szempontjából lényeges tartalékképzési szabályokra, azt állapíthatjuk meg, hogy a Rendeletben a nyereségfelosztás egyik pilléreként a nyereség egy részének tartalékalapba helyezése jelenik meg.

A tartalékképzésre vonatkozó kötelező szabály jelenik meg a 65. cikk (2) bekezdésben is azzal a korlátozással, miszerint ameddig a törvényben előírt tartalék megegyezik az Európai Szövetkezet minimumtőkéjével, azaz 30 ezer euróval, a tartalékalapba kerülő összeg nem lehet kevesebb mint az üzleti év többletének 15 %-a, az esetleges áthozott veszteségek levonását követően. A Rendelet tehát nem utalja teljeskörűen a tagok döntési kompetenciájába a tartalékalap képzését. A rendeletalkotó nyilvánvaló célja ezzel a kógens szabállyal az, hogy az SCE-k esetében nagyobb mértékű tőkekoncentráció valósuljon meg a gazdasági szempontból biztosabb működés érdekében.

Nemcsak a tőkekoncentrációval kapcsolatosan, hanem a szövetkezeti tőke megóvása érdekében is tartalmaz szabályt a Rendelet. A tag kilépése esetén ugyanis a 65. cikk (3) bekezdése a tartalékalap oszthatatlanságát

¹⁹ Lásd a magyar szabályozás elemzésénél.

nyilvánítja ki, követve a „Tagok gazdasági részvétele” elvben megfogalmazott iránymutatást. Konkrétan a Rendelet 65. cikk (3) bekezdése e körben a következőket tartalmazza: *„Az SCE-ből kilépő tagok nem tarthatnak jogot az ilyen módon a törvényben előírt tartalékba helyezett összegre.”*

A Rendelet tartalékképzésre irányuló szabályozását áttekintve azt a állapíthatjuk meg, hogy a Rendelet a tartalékalapot a szövetkezet egyik vagyoni jogi alapintézményének tekinti.

Az 1875. évi XXXVII. törvénycikk, a „Kereskedelmi törvény” szabályozásáról²⁰

A szövetkezeteket törvényi szinten Magyarországon elsőként az 1875. évi XXXVII. törvénycikk, a „Kereskedelmi törvény” (a továbbiakban: KT)²¹ szabályozta, konkrétan annak Tizenegyedik címe. A KT szövetkezeti szabályozásával kapcsolatban a korabeli és a jelenkori elemzők²² is egybehangzóan azt az álláspontot képviselik, hogy a KT a szövetkezetek alapítására, szervezetére, működésére vonatkozóan keretjellegű szabályozást nyújtott. Szövetkezeti szabályait a szövetkezők korabeli joggyakorlata, valamint a bírói gyakorlat egészítette ki, töltötte meg tartalommal. Ez a szabályozási felfogás érvényesül a tartalékképzés tekintetében is.

A KT-nak az alapszabály kötelező tartalmi elemeit rögzítő 225. § 7. pontja ugyanis kötelezően előírta a szövetkezetek számára, hogy az alapszabályban a nyereségfelosztás szabályait a következők szerint határozzák meg: *„Az alapszabályokban mindenesetre következőket kell megállapítani: ...7. a nyereség vagy veszteség kiszámításának és az egyes tagok közt felosztásának módozatait;...”* Ebből levonható az a következtetés, miszerint a KT értelmében a tagok döntési kompetenciájába tartozott az, hogy kívánnak-e egyáltalán tartalékalapot képezni, viszont ha igen, akkor a tartalékképzés szabályait a szövetkezet alapszabályában kellett rögzíteniük.

Érdekes módon azonban a keretjellegű szabályozása ellenére a tartalékalap oszthatatlanságáról a törvény egy diszpozitív szabályt azért

²⁰ A KT feldolgozásáról lásd például: GALOVITS Zoltán: *A magyar szövetkezeti jog*, Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1901.; KUNCZ Ödön: *A magyar kereskedelmi és váltójog vázlata*, I. rész, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1928.; NAGY Ferenc: *A magyar kereskedelmi jog kézikönyve*, különös tekintettel a bírói gyakorlatra, Budapest, Athenaeum R. Társulat Kiadása, 1884.; RÉTI: i.m. 1.j. 12. A KT joggyakorlatáról pedig lásd: KUNCZ Ödön - NIZSALOVSKY Endre: *Hiteljog I.: A kereskedelmi törvény és joggyakorlata*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata

²¹ A törvény internetes elérhetősége: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5692> , 2014. 06.30.

²² Lásd 1.j.20.

rögzített. A KT 237. § akként rendelkezett ugyanis, hogy *„a kivált tagok vagy örököseik, a mennyiben az alapszabályok másként nem intézkednek, a szövetkezet tartaléktőkéjére és más vagyonára igényt nem tarthatnak. Ellenben igényük van a kiválás évéről szóló zárszámadás szerint reájok eső üzletrészhez.”* Tagkilépés és a tag halála esetére tehát az a törvényi szintű főszabály érvényesült, hogy a taggal vagy örökösével való elszámolás során a tartaléktőke nem volt figyelembe vehető. A szövetkezet alapszabálya azonban jogosult volt ettől a rendelkezéstől eltérni.

A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló 1898. évi XXIII. törvény tartalékképzésre vonatkozó szabályozása²³

A KT szövetkezetekre vonatkozó rendelkezései azonban a hitelszövetkezetek esetében nem bizonyultak elegendőnek, így hatályba lépett a XIX. század végén a számos tekintetben egzaktabb szabályozást nyújtó, a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló 1898. évi XXIII. törvény (a továbbiakban: Szövetkezeti törvény).²⁴

Ez a törvény már a tartalékalapról is részletesebb szabályokat tartalmazott. Az aprólékosabb szabályozás egyik oka az volt, hogy a szövetkezetek egyik speciális típusát jelentő hitelszövetkezet esetében a tőkebiztosítás az átlagosnál nagyobb jelentőségű. Szükséges megjegyezni e körben, hogy erre figyelemmel a Szövetkezeti törvényben szereplő tartalékalapot, mint speciális vagyoni jogi kategóriát elsősorban a nagyobb mértékű tőkekoncentráció eszközeként szabályozták, s csak másodsorban volt hivatott a Rochdale-i minta nyomán szolidáris célokat betölteni.

A Szövetkezeti törvény – hasonlóan a fentebb elemzettekhez – a tartalékképzésről a nyereségfelosztás körében rendelkezett részletesen. A törvény 12. §-a a szövetkezeti eredmény felosztását tekintve a következő generális rendezőelvet rögzítette: *„Az üzletrészek után kamatot fizetni nem szabad. Osztalékkép felosztás alá a tagok között csak az kerülhet, a mi az évi mérleg szerint mint tiszta nyereség - a tartalékalapra fordítandó összeg levonása után - megmarad. (13. §)”*

A Szövetkezeti törvény tehát a tartalékképzést a törvény erejénél fogva kötelezővé tette. A szövetkezeti tagok a nyereségből kizárólag a

²³ A törvény részletes elemzését lásd: NAGY Ferenc: *A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény*, Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedése, Budapest, 1898. Megjegyezzük e körben, hogy a törvényt maga Nagy Ferenc alkotta meg. Lásd továbbá: GALOVITS: i.m.

²⁴ A törvény internetes elérhetősége: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6719>, 2014. 06.30.

tartalékalapba helyezendő összeg levonása után részesedhettek osztalék formájában. A 12.§ tartalmazta még azt a speciális szabályt is, hogy *„A mig a tartalékalap az összes üzletrészek névértékének felét el nem éri, arra a tiszta nyereségnek legalább tíz (10) százalékát kell fordítani.”* Ez a rendelkezés analóg módon a több mint száz évvel később hatályba lépett, s már elemzett Európai Szövetkezetre vonatkozó Rendelet szabályaival, a gazdasági szempontból biztosabb, kiszámíthatóbb működés céljára. Nem a tagok mérlegelésére bízta ugyanis, hanem kógens módon, 10%-os paritással szabályozta a törvény a tartalékalapba helyezendő összeg mértékét azzal a megengedő szabállyal, hogy ez csak addig kötelező, amíg a tartalékalapba helyezett vagyon az üzletrészek névértékének felét el nem éri. Ahogy már szóltunk róla, az Európai Szövetkezetről szóló uniós rendelet jelenleg ennél is szigorúbb szabályozást tartalmaz, a 15%-os paritással.

További kötelező szabályként a Szövetkezeti törvény 13.§-a azt is meghatározta, hogy *„...Az öt százalékot meghaladó nyereség a tartalékalap növelésére fordítandó.”* Sőt nemcsak a tartalékalap képzéséről, hanem annak céljáról, felhasználásáról is tartalmazott direkt, kógens rendelkezést a Szövetkezeti törvény. A törvény 14.§ elrendelte, hogy *„A mérleg szerint mutatózó veszteséget első sorban a tartalékalapból kell fedezni.”* A tartalékképzés egyik konkrét célját jelentő veszteségfedezést tehát a Szövetkezeti törvény 14.§-a rendezte.

A szövetkezeti tartalékképzés Rochdale-i szabályozásból eredő szolidáris természetét pedig a 41. § jelenítette meg a következőképpen: *„A felszámolt szövetkezetnek a tartozások és az üzletrészek kielégítése után fenmaradó tartalékalapjából 50%-ot a szövetkezet területébe tartozó község vagy községek szegényalapjának javára kell fordítani. Az alapszabályok erre a célra többet utalhatnak.”* Álláspontunk szerint a hitelszövetkezeti típusra jellemző specialitások miatt érthető az a szabályozási felfogása a Szövetkezeti törvénynek, hogy szolidáris alapon kizárólag a szövetkezet megszűnése esetén van helye a tartalékból való juttatásnak.

A szövetkezetekről szóló 1947. évi XI. törvény tartalékképzésre vonatkozó szabályozása²⁵

²⁵ Az 1947. évi XI. törvény tartalékképzésre vonatkozó szabályozásának elemzéséről lásd: DOMÉ Györgyné - RÉTI Mária: Szövetkezeti jog, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Szövetkezeti Jogi és Földjogi Tanszék, Budapest, 1999., valamint BOBVOS: i.m. 32.-33.o.; RÉTI: Szövetkezeti jog, i.m. 125-126.o.

A szövetkezetekről szóló 1947. évi XI. törvény (a továbbiakban: 1947. évi törvény)²⁶ tartalékképzésre irányuló szabályozása nagymértékben megegyezett a Szövetkezeti törvény elemzett rendelkezéseivel. Az 1947. évi törvény 92. §-a szerint *„Minden szövetkezetnek az évi mérleg veszteséges egyenlegének fedezésére tartalékalapot kell gyűjtenie. Ebbe az alapba be kell utalni az évi tisztafeleslegnek legalább tíz százalékát mindaddig, amíg a tartalékalap az üzletév végén volt összes üzletrészek névértékének összegét, vagy az alapszabályban meghatározott többszörösét el nem éri. Az évi mérleg veszteséges egyenlegét elsősorban a tartalékalap felhasználásával kell fedezni.”*

A szövetkezeti tőkét biztosító tartalékalap mellett az 1947. évi törvény – a Rochdale-i szövetkezet alapszabályának szabályozási felfogását kiindulópontnak tekintve – tartalmazott egy olyan mintaértékű rendelkezést is, mely törvényi szinten támogatta a szövetkezetnek tagok a szolidaritáson alapuló szociális, illetve az egyén mentalitását, gondolkodását formáló, képzését elősegítő funkcióját. A törvény 93. § (3) bekezdése szerint *„Az alapszabály úgy is rendelkezhetik, hogy a tiszta feleslegnek egy bizonyos hányadrészét társadalmi, művelődési vagy egészségügyi célra kell fordítani.”* Fontos azonban azon különbségtételt észlelni: a folyamatos, stabil gazdasági működést megsegítő tartalékalap képzése a törvény értelmében a szövetkezet számára kötelező volt, míg a nyereségből társadalmi, szociális, egészségügyi célokra történő juttatás a tagok döntési kompetenciájába tartozó, alapszabályi szinten szabályozandó lehetőségként szerepelt az 1947. évi törvényben.

Érdekes további részletszabályt tartalmazott a törvény 93.§ (4) bekezdése a nyereségfelosztásról. Eszerint *„Az alapszabály a tiszta feleslegnek a tagok közötti felosztását egészen ki is zárhatja abban az esetben, ha úgy rendelkezik, hogy a tiszta felesleg részben vagy a (3) bekezdés szerint fel nem használt részében a tartalékalapnak jut.”* Az 1947. évi törvény rendelkezése összecseng a Rendelet Preambulumában „méltányos” alapon történő nyereségfelosztásként definiált vagyoni jogi alaptétellel, mely a méltányosság egyik alternatívájaként a nyereség tartalékalapba történő helyezését jelöli meg. Az 1947. évi törvény 93.§ (4) bekezdése ugyanis abban az esetben tette lehetővé az alapszabály számára, hogy kizárja a személyes közreműködés arányában történő részesedést, ha a szövetkezet a teljes nyereséget, vagy annak a szociális, társadalmi célokra fel nem használt részét tartalékalapba helyezte.

²⁶ A törvény internetes elérhetősége: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8258>, 2014. 06.30.

A szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény tartalékképzésre vonatkozó szabályairól²⁷

A rendszerváltást követő első szövetkezeti törvény, a szövetkezetekről szóló 1992. évi I. törvény (a továbbiakban: Sztv.) a tartalékképzés szabályai tekintetében kiindulópontként kezelte az eddigiekben elemzett magyar szövetkezeti törvények idevágó rendelkezéseit, azzal azonban, hogy kétfajta alap létrehozását szabályozta. Megállapíthatjuk, hogy az Sztv. a gazdasági stabilitást biztosító tartalékképzésre enyhébb szabályozást írt elő, mint az 1947. évi törvény, azonban a Rochdale-i alapszabályra visszavezethető, szolidáris elemet is magában hordozó szabályozási felfogást az eddigi magyar törvényeknél erőteljesebben juttatta érvényre.

Az Sztv. főszabályként – eltérően az 1947. évi törvénytől –, alapszabályi hatáskörbe utalta a szövetkezeti tőkekoncentrációt biztosító tartalékalap szabályozását a következőképpen: *„67.§ A szövetkezet az adózott eredményéből az alapszabály szerinti mértékben és módon - a lakásszövetkezetek kivételével - eredménytartalékot képezhet, és - ha törvény eltérően nem rendelkezik - ebbe kell helyezni az adózott eredmény legalább tíz százalékát, amíg a tartalék el nem éri a részjegytőkének az alapszabályban meghatározott mértékét, amit a veszteségek fedezésére is fordíthat.”* Hangsúlyozni kell azonban, hogy amennyiben az alapszabály az eredménytartalék létrehozataláról rendelkezett, a tartalékalapra vonatkozó részletszabályokat is az alapszabálynak kellett rendeznie, természetesen a törvény adta kógens normáknak maradéktalanul megfelelően.

A magyar szövetkezeti szabályozásban követendő példaként a szövetkezet egyént támogató jellemvonását juttatta erőteljesen kifejezésre az Sztv.-nek a szolidáris alap létrehozásáról szóló rendelkezése. A törvény erről a jogintézményről a következőket tartalmazta: *„59. § (1) A mezőgazdasági és az ipari szövetkezet vagyona tíz százalékának megfelelő mértékben - fel nem osztható vagyonként - szolidaritási alapot köteles létrehozni.*

(2) A szövetkezeti szolidaritás elvének megfelelően a szövetkezet az alapszabályban (önkormányzati szabályzatban) meghatározott módon és feltételek szerint tagjait - különösen az arra rászoruló idős, munkaképtelen, tartósan beteg, többgyermekes tagjait - és azok özvegyeit, árváit, különféle anyagi segítségben és szolgáltatásban részesíti

²⁷ A törvény internetes elérhetősége: <http://www.complex.hu/kzldat/t9200001.htm/t9200001.htm>, 2014.06.30.

(segély, nyugdíjkiegészítés, szakmai képzés, étkezési hozzájárulás, üdülési hozzájárulás, szociális gondozó biztosítása stb.), és támogatja művelődésüket, sporttevékenységüket.

(3) A juttatások céljára a közgyűlés által meghatározott összeget a szövetkezet a költségek terhére számolhatja el.”

Az Sztv. tehát két szövetkezeti típus, a mezőgazdasági és az ipari szövetkezetek számára rendelte el kötelezően a szolidáris alap mint oszthatatlan jogi természetű vagyoni jogi kategória létrehozatalát. A szolidáris alaphoz a tagoknak szövetkezeti juttatást lehetett nyújtani szociális, egészségügyi, kulturális, oktatási és egyéb társadalmi természetű céljaik elérésére. Érdekes szabályozási felfogásként jelent meg, hogy míg az eredménytartalék létrehozatala a tagok döntési kompetenciájába tartozott, a szolidáris alapot az Sztv. értelmében a fenti, két típusú szövetkezet alapszabályának kötelezően tartalmaznia kellett. Az Sztv. kógens normaként azt is előírta e körben, hogy a szolidáris alaphoz legalább a szövetkezeti vagyon 10%-át ki kellett tennie. A fel nem osztható vagyon tekintetében a törvény 91.§ (1) bekezdése azt a további lényeges tulajdonságot is rögzítette, hogy „Az alapszabály szerint fel nem osztható vagyonrészt az alapszabályban megjelölt szövetkezeti célra kell fordítani.”

Álláspontunk szerint az Sztv. tartalékképzésre irányuló szabályozása a szolidáris alapot mint speciális vagyoni jogi kategóriát tekintve példaértékű. Kifejezetten haladó szellemiségű azért is, mert a szövetkezet tagközpontúságát az eddig elemzett magyar törvények közül leginkább kifejezésre juttatta.

Az új szövetkezetekről” szóló 2000. évi CXLI. törvény tartalékképzésre irányuló rendelkezéseiről²⁸

Az új szövetkezetekről szóló 2000. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: 2000. évi törvény) követte az Sztv. szabályozási felfogását a tekintetben, hogy a tagok bizonyos mértékű kulturális, oktatási, szociális támogatását a szövetkezet kötelező feladataként határozta meg. Sőt a 2000. évi törvény ki is terjesztette ezt a törvényi kötelezettséget, mert nem csupán a mezőgazdasági és ipari, hanem minden szövetkezeti típus alapszabályának rendelkeznie kellett a tagok juttatásának és támogatásának részletszabályairól. A 2000.évi törvény 9.§(2) bekezdése

²⁸ A törvény internetes elérhetőségére lásd: <http://www.complex.hu/kzldat/t0000141.htm/t0000141.htm> , 2014.06.30.

ugyanis az alapszabály kötelező tartalmi elemei körében a következőt rögzítette: *„Az alapszabálynak tartalmaznia kell: ...f) a szövetkezet által nyújtott, illetve támogatott kulturális, oktatási, szociális szolgáltatások tárgyát, feltételrendszerét;”*.

A fenti szolidáris célokat biztosító vagyontömegről a 2000. évi törvény „A szövetkezet vagyona” címszó alatt rendelkezett részleteiben. A törvény ezt, a tagok juttatását és támogatását szolgáló vagyoni jogi kategóriát a fel nem osztható szövetkezeti vagyon meghatározott, elkülönített részeként definiálta, a korábbi szolidáris alap elnevezéssel azonban felhagyott. Arra figyelemmel pedig, hogy ez a vagyontömeg a fel nem osztható vagyon egy részét képezte, erre a vagyonra is a 2000. évi törvény fel nem osztható vagyonra vonatkozó rendelkezései voltak irányadóak.

A fel nem osztható vagyon tekintetében a 2000. évi törvény a következő kötelező szabályokat állapította meg:

A törvény 9.§ (2) bekezdés h) pontja előírta, hogy a szövetkezet alapszabályában kellett meghatározni *„...a szövetkezet fel nem osztható vagyona képzésének módját és a felhasználás során irányadó szempontokat;...”*. Ezt a rendelkezést egészítette ki a 22.§ (2) bekezdése, mely a közgyűlés hatáskörénél rögzítette: *„A közgyűlés hatáskörébe tartozik:... e) döntés a szövetkezet vagyonának, illetőleg meghatározott részének fel nem osztható vagyonná történő minősítéséről;...”*

A keretszabályokat a törvény kógens normákkal rendezte. A 2000. évi törvény 18. § (1) bekezdése értelmében *„A szövetkezet tőketartalékának, vagy ha ez nem nyújt fedezetet, eredménytartalékának az alapszabályban meghatározott hányadát fel nem osztható vagyonná minősíti, és ezt a lekötött tartalékba helyezi.”* A törvény tehát arról rendelkezett, hogy a szövetkezetnek bizonyos, az alapszabályban meghatározott vagyonhányadot fel nem osztható vagyonként kellett kezelnie.

A fel nem osztható vagyon célját, jogi természetét pedig a törvény 18.§ (2) bekezdése a következők szerint határozta meg: *„A szövetkezet fel nem osztható vagyona – a szövetkezettel tagsági viszonyban álló személyek körében bekövetkezendő változásokra tekintet nélkül – az alapszabályban meghatározott célok megbízható, tartós teljesítésének fedezetét szolgálja. A szövetkezet kulturális, oktatási, szociális feladatainak megvalósítását a fel nem osztható vagyon e célra elkülönített része biztosítja. Ha a szövetkezet az alapszabályban meghatározott célokra a fel nem osztható vagyon terhére kifizetést eszközöl, a lekötött tartalékot (fel nem osztható vagyont) a kifizetett összegnek megfelelően csökkentenie kell.”*

Észlelhető a fenti rendelkezésből, hogy a fel nem osztható vagyon is a korábbi magyar szövetkezeti törvények tartalékalapjának célját szolgálta, azaz a stabil pénzügyi működést. Továbbá az Sztv.-ben önálló jogintézményként szereplő szolidáris alapból nyújtható tagi szociális, egészségügyi, oktatási, kulturális juttatások is ebből a vagyonhányadból voltak fedezendőek akként, hogy ezeket a juttatásokat a szövetkezetnek a fel nem osztható vagyon elkülönített alapjából kellett fedeznie. Lényeges rendelkezései voltak a 2000. évi törvénynek a fel nem osztható vagyon oszthatatlanságát tartalmazó 19.§ (1)-(2) bekezdések is, melyek a következőket rögzítették: *„(1) A fel nem osztható vagyon a nyereségből való részesedésként, valamint a tagsági jogviszony megszűnéséhez kapcsolódó elszámolás során nem vehető figyelembe. (2) A szövetkezet átalakulása vagy jogutód nélküli megszűnése esetén – a hitelezőkkel való elszámolást követően – a szövetkezet fel nem osztható vagyonát az alapszabályban meghatározott szövetkezeti célra, más szövetkezet vagy szövetkezeti szövetség számára kell felajánlani.”* Ezeket a rendelkezéseket egészítették ki a taggal való elszámolás körében a törvény 64.§ (1) és (2) bekezdései²⁹. Eszerint a taggal való elszámolás körében a lekötött tartalék, melynek része a fel nem osztható vagyon is, nem volt figyelembe vehető.

A tartalékképzés szabályozása körében a 2000. évi törvény hasonlóan az eddigi magyar szövetkezeti törvények szabályozási felfogásához az oszthatatlanság álláspontjára helyezkedett. A törvény azzal, hogy a szövetkezet átalakulása, illetve megszűnése esetére kötelezően elrendelte a fel nem osztható vagyon átadását egy másik szövetkezet vagy szövetkezeti szövetség részére, a mindenkor szövetkezeti szabályozások számára példaértékű, követendő mintát jelentett. Ez a korlátozó szabály arra szolgált, hogy a fel nem osztható vagyon a szövetkezet átalakulása vagy megszűnése esetén ugyanazt a célt biztosíthassa egy másik szövetkezetenél vagy szövetkezeti szövetségnél, mint amire eredetileg elkülönítették.

²⁹ 2000. évi törvény 64. § (1) Ha a tagsági jogviszony a tag kilépése, vagyoni hozzájárulásának nemteljesítése, halála, illetve megszűnése vagy kizárása miatt szűnik meg, a volt taggal, örökösével, illetve jogutódjával e fejezet rendelkezései szerint kell elszámolni; ennek során az értékelési tartalék és a lekötött tartalék - szövetkezeti hitelintézetnél az általános tartalék - nem vehető figyelembe.

(2) A tagsági jogviszony megszűnését követően a tag, illetőleg örököse (jogutóda) igényt tarthat a szövetkezet - az (1) bekezdés szerint csökkentett - saját tőkéjének a tag által a tagsági viszony fennállása alatt teljesített vagyoni hozzájárulással arányos részére.”

A szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény tartalékképzési szabályai³⁰

Elöljáróban megjegyezzük, hogy a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény (a továbbiakban: Szöv.tv.) 2014. március 14-ig hatályban volt változatát elemezzük, mely megváltoztatásáig a szövetkezetek jogviszonyait átfogóan rendező joganyag volt. A jelenleg hatályban lévő, módosított tartalom döntően az egyes szövetkezeti típusokra vonatkozó speciális szabályokat állapítja meg, melyre a későbbiekben térünk vissza.

A Szöv. tv. a tartalékképzés szabályozását tekintve jelentős mértékben a 2000. évi törvény szabályozási koncepcióját követte azzal, hogy a korábbi törvénytől részletesebb, pontosabb szabályozást nyújtott. Megállapíthatjuk azt is, hogy az elemzett korábbi törvények mintájára a Szöv. tv. is döntően az alapszabály, a közgyűlés, a szövetkezeti vagyon, valamint a nyereségfelosztás körében rendelkezik a tartalékképzésről.

Érdeme a Szöv. tv.-nek azonban az, hogy a 2000. évi törvényben körülírt, a tagok juttatását és támogatását szolgáló, a fel nem osztható vagyon részét képező vagyontömeget a Szöv. tv. külön megnevezéssel, „közösségi alap” megjelöléssel illette.

A Szöv. tv., hasonlóan a korábbi két szövetkezeti törvényhez, törvényi szinten, a 14.§ (2) bekezdésében rendelkezett arról, hogy *„Az alapszabálynak tartalmaznia kell:...g) a közösségi alapra vonatkozó szabályokat;...”*. Ennek a szakasznak a kiegészítéseképpen a 67.§ (2) bekezdése a következőt tartalmazza: *„A közösségi alap felhasználására vonatkozó szabályokat az alapszabályban kell meghatározni. Ennek keretében rendelkezni kell a szövetkezet jogutód nélküli megszűnése, illetőleg gazdasági társasággá való átalakulása esetén a közösségi alap más szövetkezet, illetőleg szövetkezeti szövetség részére való átadásáról.”*

Érdemes tartjuk megemlíteni Bernard Piot és Laczó Ferenc elemzései nyomán, hogy a francia szabályozás is, az 1947. évi szeptember 10-i szövetkezeti törvény is törvényi szintű kötelezettségként rögzítette a tartalékképzést. A törvény kötelező rendelkezésként azt is rögzíti, hogy a tiszta nyereség 15%-át kell tartalékalapba helyezni. Az olasz szövetkezeti szabályozás ezt a paritást 1/5-ben állapítja meg. Az elemzések szerint Belgiumban pedig a tiszta jövedelem egy huszad részét kell a tartalékalap

³⁰ A törvényt elemző munkák közül kiemeljük: BOBVOS: i.m. 51-161.o.; RÉTI: *Szövetkezeti jog*, i.m. 177-228.o.; RÉTI Mária: *Cooperative Law in Hungary*, In: Dante Cracogna Antonio Fici Hagen Henry (szerk.), *International Handbook of Cooperative Law*. Heidelberg: Springer Verlag, 2014. 431-448.o.; A törvény internetes elérhetősége: <http://www.complex.hu/kzldat/t0600010.htm/t0600010.htm>, 2014.06.30.

növelésére fordítani.³¹ Észlelhetjük, hogy az említett szabályozások az 1947. évi törvény szabályozási felfogásával egyeznek azzal, hogy kötelező arányt határoznak meg a tartalékképzésre.

A hatályos német szövetkezeti törvény is hasonló szabályozási felfogást követ, a német szövetkezeti törvény 92.§-a értelmében ugyanis a szövetkezet megszűnése esetén az oszthatatlan szövetkezeti vagyont annak a városházának részére kell rendelkezésre bocsátani, ahol a szövetkezet székhelye található. A kamatokat pedig közösségi célokra lehet felhasználni a törvény értelmében.³²

A közösségi alap részletszabályainak kötelező alapszabályi megállapítása mellett, azt kiegészítendő, a Szöv.tv. 20.§ (2) bekezdése a közgyűlés hatáskörébe utalta a szövetkezeti vagyon egy részének közösségi alappá minősítését, valamint a döntést a közösségi alap felhasználásának főbb elveiről.³³

„A juttatások és támogatások finanszírozása” címszó alatt a törvény a közgyűlés előzőekben idézett feladatát megerősítette, illetőleg pontosította a következők szerint: *„58. § A szövetkezet az adózás utáni eredményének a közgyűlés által meghatározott mértékében közösségi alapot képez a 71. § (2) bekezdése szerint, az 57. §-ban meghatározott juttatások és támogatások, valamint az azokat terhelő adók és járulékok fedezete céljára.”*

A korábbi két szövetkezeti törvényhez képest a Szöv. tv. érdeme az is, hogy az 57.§-ban, a „Juttatások és támogatások a tagok, valamint hozzátartozóik részére” címszó alatt felsorolta azokat a jogcímeket, melyekre a közösségi alapot fel lehetett használni. A közösségi alap részletszabályainak meghatározását pedig ez a szakasz alapszabályi hatáskörbe utalta. Az 57.§ így rendelkezett:

„57.§ (1) A szövetkezeti szolidaritás elvének megfelelően a szövetkezet alapszabályában meg kell határozni a természetes személy tagok, valamint hozzátartozóik számára biztosítandó juttatások és támogatások formáit, odaítélésének feltételeit, eljárási rendjét.

³¹ Bernard PIOT: *Az európai szövetkezeti jog rövid vázlata*, Szövetkezés, 1990, évi 1-2. szám. 104. o.; LACZÓ Ferenc: *A szövetkezeti tőke természete*, Szövetkezés, 1995. évi 1. szám 10.o.

³² Genossenschaftsgesetz lásd: I.j.8. „§ 92 Unverteilbares Reinvermögen

Ein bei der Auflösung der Genossenschaft verbleibendes unverteilbares Reinvermögen fällt, sofern dasselbe nicht durch die Satzung einer natürlichen oder juristischen Person zu einem bestimmten Verwendungszweck überwiesen ist, an diejenige Gemeinde, in der die Genossenschaft ihren Sitz hatte. Die Zinsen dieses Fonds sind zu gemeinnützigen Zwecken zu verwenden.”

³³ Szöv. tv. 20.§ (2) A közgyűlés hatáskörébe tartozik: ...d) a szövetkezeti vagyon egy részének közösségi alappá történő minősítése, valamint döntés a közösségi alap felhasználásának főbb elveiről;...”

(2) A juttatások és támogatások lehetnek a) szociális juttatások (szociális segély, lakásépítési támogatás, gyermekneveléshez, gyógyszervásárláshoz, betegápoláshoz nyújtott segély, keresőképtelenség esetén biztosított segély, temetési segély, étkezési hozzájárulás, nyugdíj-kiegészítés, üdülési támogatás); b) oktatási támogatások (képzési-továbbképzési támogatás, szakmai és nyelvtanfolyamokon való részvétel támogatása, ösztöndíj biztosítása); c) kulturális támogatások (amatőr kulturális csoportok, hagyományőrző együttesek tagjainak támogatása, kulturális rendezvényeken való részvétel támogatása); d) közművelődési tevékenység támogatása (ismeretterjesztő előadások és kiadványok finanszírozása, szakmai célú rendezvényeken való részvétel finanszírozása); e) sporttevékenység támogatása (amatőr és tömegsport rendezvények támogatása); f) egyéb, a szövetkezet céljához igazodó támogatások és juttatások biztosítása.”

A közösségi alapnak, mint a szövetkezeti vagyonjog máig egyik alapvető jogintézményének jogi természetét a törvény szintén precízen rendezte „A közösségi alapra vonatkozó külön szabályok” címszó alatt az alábbiak szerint:

„71. § (1) A közösségi alap fel nem osztható szövetkezeti vagyonnak minősül, amely a lekötött tartalékban van elkülönítve.

(2) A közösségi alap 58. § szerinti képzése az eredménytartalékból a lekötött tartalékba való átvezetéssel történik.

(3) A számviteli törvény szerinti tárgyévi beszámolót elfogadó közgyűlés határozza meg, hogy a közösségi alap rendelkezésre álló állományának hány százaléka erejéig lehet a tárgyévet követő évben az 57. § (2) bekezdése szerinti juttatásokat és támogatásokat teljesíteni. A beszámolónak a közgyűlés elé terjesztése előtt az alapból történő felhasználásra vonatkozó javaslathoz a szövetkezet közgyűlése által felhatalmazott országos szövetkezeti szövetség nyilatkozatát be kell szerezni.

(4) Az 57. § (2) bekezdése szerint teljesített juttatások és támogatások, valamint az ezeket terhelő adók és járulékok közösségi alapból felhasznált összegét a lekötött tartalékból az eredménytartalékba kell átvezetni.

(5) A szövetkezet gazdasági társasággá való átalakulása vagy jogutód nélküli megszűnése esetén - a hitelezőkkel való elszámolást követően - a közösségi alapot az alapszabály rendelkezése szerinti szövetkezet, vagy a szövetkezeti szövetség részére kell átadni. A (3) bekezdésben megjelölt országos szövetkezeti szövetség az alap elszámolásának helyességét és átadását a vagyonmérleg-tervezet, illetve végelszámolási zárómérleg

közgyűlés elé terjesztését megelőzően ellenőrzi. Az átadott közösségi alap összegét az átvevő köteles a lekötött tartalékán belül kimutatott közösségi alapba helyezni és azt az 57. § (2) bekezdés szerint felhasználni.

(6) A közösségi alap a nyereségből való részesedésként, illetőleg a tagsági viszony megszűnéséhez kapcsolódó elszámolás során nem vehető figyelembe.”

Végül, de nem utolsó sorban a közösségi alap jogi természetével összefüggésben elengedhetetlen kitérni arra a nyereségfelosztásról szóló speciális rendelkezésre, melyet a jogalkotó „A szövetkezet adózás utáni eredményének felosztása” címszó alatt, a Szöv. tv. 59.§ (2) bekezdésében rögzített: „59.§ (2) A közgyűlés meghatározza, hogy a szövetkezet gazdasági tevékenységéből származó, adózás utáni eredmény ...c) mekkora hányadát helyezi a lekötött tartalékon belül elkülönített közösségi alapba;” Ez a rendelkezés tulajdonképpen megegyezik a korábbi törvények vonatkozó szabályozásával.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a Szöv. tv.-nek a közösségi alap jogi természetét, a közösségi alap felhasználásának rendjét meghatározó rendelkezései erőteljes hasonlóságot mutattak a korábbi két törvény előírásaival, azzal azonban, hogy a Szöv. tv.-ben a szövetkezet átalakulása és megszűnése esetére a közösségi alap jogi sorsát szigorúbb szabályokkal, részletesebben határozták meg. A Szöv. tv. a 2000. évi törvényhez képest ugyanis azt a többlétszabályt is tartalmazta, hogy a szövetkezetnek vagy szövetkezeti szövetségnek, amely részére az átalakult vagy megszűnt szövetkezet a közösségi alapját rendelkezésre bocsátotta, az összeget ugyanúgy a közösségi alapjába kellett helyeznie. Ez az egzakt szabályozás a közösségi alap célját figyelembe véve teljes mértékben érthető és helyeselhető.

Szükséges azt a további megjegyzést fűzni a Szöv. tv. tartalékképzési szabályaihoz, hogy a cizellált szabályozás ellenére a jogalkotó a mindennapi joggyakorlatot megsegítendő, a közösségi alap törvényi szintű szabályait rendeleti szintű szabályokkal egészítette ki. A szövetkezet által létrehozott közösségi alapból nyújtott támogatásokra vonatkozó részletes szabályokról szóló 124/2006.(V.19.) Korm. rendelet konkretizálta a tagok számára nyújtható támogatások körét, a támogatások nyújtásának szabályait, a közösségi alap felhasználásának ellenőrzésének rendjét. A kormányrendelet tehát egyszerűsítette a Szöv. tv. tartalékképzési szabályainak végrehajtását a gyakorlat számára.

A tartalékképzésre irányuló szabályozás háromszintűségét, vagyis azt a modellt, hogy a Szöv. tv. rendelkezéseit az eredményesebb végrehajtás érdekében kormányrendelet egészítette ki, s a kettő által megállapított

szabályokat figyelembe véve a tagok a részletszabályokat az alapszabályban maguk rendezhették, mintaértékűnek tartjuk, s a joggyakorlatot segítő szabályozási koncepcióként ismerjük el.

A „Polgári Törvénykönyvről” szóló 2013. évi V. törvény tartalékképzési szabályai

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) szövetkezetre vonatkozó rendelkezései, így a tartalékképzésre irányuló szabályok is a törvény Harmadik Könyve „A jogi személy” c. Negyedik részében találhatóak.

A Ptk.-nak a tartalékképzésre irányuló szabályozása, mely a 3:331. § [A szövetkezet létesítő okirata], valamint a 3:334. § [Közösségi alap] címszóval megjelölt rendelkezéseket jelenti, csekélynek minősíthető. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a Ptk. megtartotta a Szöv. tv. által alkalmazott terminológiát, s a tartalékalap vagyoni jogi kategóriáját a közösségi alap megjelöléssel illeti.

Míg azonban a korábbi szövetkezeti törvény, ahogy arra az elemzés körében rámutattunk, a közösségi alapként nevezett tartalékalapról részletes vagyoni jogi szabályokat rögzített, valamint meghatározta taxatív módon azokat a jogcímeket, amelyek alapján a tagoknak, illetve hozzátartozóik számára juttatást, valamint támogatást lehetett nyújtani, a jelenlegi törvény pusztán a leglényegesebb szabályokat tartalmazza, s a közösségi alapra vonatkozó részletszabályokat alapszabályi hatáskörbe utalja a 331.§ (4) bekezdés d) pontjában az alábbiak szerint: *„3:331. § [A szövetkezet létesítő okirata] ...(4) A jogi személy létesítő okiratának általánosan kötelező tartalmi elemein túl a szövetkezet alapszabályában meg kell határozni d) a közösségi alapra vonatkozó szabályokat; e) a természetes személy tagok, valamint hozzátartozóik számára nyújtandó szolgáltatások formáit, odaítélésének feltételeit, eljárási rendjét;...”*

A Ptk. a közösségi alap jogi természetéről csupán három rendelkezést rögzít a 3:334. §-ban. *„3:334. § [Közösségi alap] (1) A közgyűlés által a tagoknak és a hozzátartozóiknak nyújtott juttatások fedezése céljából közösségi alapba helyezett szövetkezeti vagyon nem osztható fel a tagok között. (2) A szövetkezet gazdasági társasággá való átalakulása vagy jogutód nélküli megszűnése esetén - a hitelezőkkel való elszámolást követően - a közösségi alapot az alapszabály rendelkezése szerinti szervezet részére kell átadni. (3) A közösségi alap terhére nyújtott*

szolgáltatás a nyereségből való részesedésként és a tagsági viszony megszűnéséhez kapcsolódó elszámolás során nem vehető figyelembe.”

A hatályos törvény értelmében a közösségi alapba helyezett vagyon fel nem osztható szövetkezeti vagyonnak minősül, ahogy azt a korábbi magyar szabályozások is tartalmazták. Ehhez a vagyonjogi jellegzetességhez szorosan kapcsolódik a közösségi alap azon jellemvonása is, hogy a tartalékalapba helyezett vagyont a Ptk. 3:334.§ (2) bekezdése szerint a szövetkezet gazdasági társasággá való átalakulása vagy jogutód nélküli megszűnése esetén - a hitelezőkkel való elszámolást követően - az alapszabály rendelkezése szerinti szervezet részére kell átadni. E körben azonban szükséges megjegyezni, hogy a szövetkezet átalakulásának és megszűnésének esetére a Szöv. tv. precízebb, s a közösségi alap célját jobban kifejező szabályozást nyújtott.

Harmadik ismertetőjegyként a Ptk. azt rögzíti – egybecsengve a Szöv. tv. korábbi szabályozásával –, hogy sem a nyereségfelosztás körében, sem a tagsági jogviszony megszűnése esetén az elszámolás során ez a vagyon nem vehető figyelembe.

A hatályos szövetkezeti tartalékképzés szabályok körében elengedhetetlen utalni arra is, hogy a jelenlegi szövetkezeti szabályozás lépcsőzetesen épül fel akként, hogy a szövetkezetekre irányadó Ptk. szabályok mellett a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvény (a továbbiakban: 2006. évi X. törvény) kötelező erejű általános rendelkezései, valamint egyes szövetkezeti típusokra vonatkozóan, speciális rendelkezései is irányadóak. A 2006. évi X. törvény lényeges, a Ptk. rendelkezéseit kiegészítő szabályokat állapít meg egyrészt a szövetkezetekről általában, másrészt pedig bizonyos szövetkezeti típusokról, konkrétan az iskolaszövetkezetéről, a szociális szövetkezetéről, a foglalkoztatási szövetkezetéről, az agrárgazdasági szövetkezetéről.

Az agrárgazdasági szövetkezetek esetében a 2006. évi X. törvény 22.§ (3) bekezdése egy speciális vagyonjogi kategóriáról, az úgy nevezett „működési alapról” rendelkezik. A 22.§ (3) bekezdés szerint *„Az agrárgazdasági szövetkezet alapszabályában rendelkezni kell a tevékenységének megkezdését szolgáló működési alap létrehozásáról és a működési alap felhasználásának szabályairól.”*

Összegzés

A tanulmányban a tartalékképzés magyar szabályozásának történeti elemzését tűztük célul. A szabályozás egyes állomásait jelentő törvényeket egymással is összehasonlítva tettük meg megállapításainkat, magyarázatainkat. Észleltük, hogy a tartalékképzés jogintézményétől a magyar szövetkezeti szabályozás sosem idegenkedett, sőt azt állapíthatjuk meg, hogy a jogalkotó döntően törvényi szinten szabályozandó szövetkezeti alapintézményként kezelte ezt a nagy hagyományú, szövetkezeti vagyoni jogi kategóriát.

Az áttekintés céljai között azonban azt is rögzítettük, hogy a feldolgozás tanulságait is figyelembe véve javaslatokat kívánunk megfogalmazni a jogalkotó számára a tartalékképzés hatályos szabályaival kapcsolatban.

Álláspontunk szerint a Ptk. jelenlegi szabályozása kiegészítésre szorul a tartalékképzés szabályainak tekintetében. Áttekintve a tartalékképzés magyar szövetkezeti szabályozását szükségesnek tartjuk a joganyag kibővítését a közösségi alap mint speciális szövetkezeti vagyoni jogi kategória jogi természetének pontos meghatározásával, a tagoknak nyújtható támogatások, juttatások jogcímeinek legalább keretjellegű törvényi rögzítésével, a szövetkezet megszűnése, átalakulása körében a tartalékalap szigorúbb szabályozásával.

A 2006. évi X. törvénnyel kapcsolatosan pedig azt a véleményt fogalmazzuk meg, hogy a működési alap az agrárgazdasági szövetkezetek speciális tartalékalapjaként szolgálhat, azonban a hatályos rendelkezések részletezése szükséges. Erre figyelemmel e körben is javasoljuk a szabályozás kibővítését.

Felhasznált irodalom

BAK Klára: A nemzetközi szövetkezeti alapelvek és a szövetkezet fogalmának összefüggései a szabályozásban, Szövetkezés, XXXIII. évf. 2013. 1-2. szám. 34-61.o.

BAK Klára - RÉTI Mária: Die Rolle der Genossenschaften in der Sozial- und Beschäftigungspolitik, die Tendenz der internationalen und der ungarischen genossenschaftlichen Rechtsgebung (A szövetkezetek szociál/foglalkoztatáspolitikában betöltött szerepéről, a nemzetközi és a magyar szövetkezeti jogalkotás irányairól) CEDR AGRÁR- ÉS KÖRNYEZETJOG 2013. évi 15. szám 5-38. o., a munka elektronikusan

elérhető:

http://epa.oszk.hu/01000/01040/00017/pdf/EPA01040_agrar_es_kornyez_etjog_2013_15.pdf

Johnston BIRCHALL: The international co-operative movement, Manchester and New York, Manchester University Press

BOBVOS Pál: Magyar szövetkezeti jogtan Egyetemi jegyzet. SZTE ÁJK - JATEPress. Szeged, 2011.

CZETTLER Jenő - IHRIG Károly: Szövetkezeti ismeretek, Budapest, Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, 1926.

DOMÉ Györgyné - RÉTI Mária: Szövetkezeti jog, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Szövetkezeti Jogi és Földjogi Tanszék, Budapest, 1999.

George Jacob HOLYOAKE: The History of Co-Operation, Copyright Bibliolife, London, T. Fisher Unwin, 1, Adelphi Terrace, MCMVI

KUNCZ Ödön: A Rochdale-i elvek és a szövetkezet jogi fogalmának körülírása, Küzdelem a gazdasági jogért, II. kötet, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1941.

KUNCZ Ödön: A szövetkezeti visszatérítés problémája jogi szempontból (1940), Küzdelem a gazdasági jogért, II. kötet, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1941.

LACZÓ Ferenc: A szövetkezeti tőke természete, Szövetkezés, 1995. évi 1. szám

LACZÓ Ferenc: Szövetkezeti típusok és formák a piacgazdaságokban, Szövetkezés XVI. évf. 1995. évi 2. sz

NAGY Ferenc: A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény, Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedése, Budapest, 1898.

NAGY Ferencz: A szövetkezetek alapelve című Akadémiai Székfoglaló Értekezés, Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1906.

NAGY Krisztina: Az európai szövetkezetekre vonatkozó szabályozás bemutatása, különös tekintettel a tagsági jogviszony tartalmára és módoszataira, Jogi tanulmányok I. kötet, ELTE Állam és Jogtudományi Kar, Budapest, 2012.

Bernard PIOT: Az európai szövetkezeti jog rövid vázlata, Szövetkezés, 1990. évi 1-2. szám.

PRUGBERGER Tamás: A kereskedelmi szövetkezetek szerepe a közép-európai térségben, Szövetkezés XV. évf. 1994. évi 1-2. sz.

PRUGBERGER Tamás: Az európai szövetkezetekről szóló rendelet a magyar szabályozás és a nyugat-európai szövetkezeti jogi szabályozás tükrében, Jogtudományi Közlöny, 2003/11. 460-470. o.

RÉTI Mária: A kereskedelmi társaságok vagyoni jogi szabályairól, Jogtudományi Közlöny, LX. évfolyam, 2005/3. szám

RÉTI Mária: A nemzetközi szövetkezeti elvek a főbb vagyoni jogi kategóriák tükrében, Szövetkezés XXIII. évf. 2002. évi 1-2. sz.

RÉTI Mária: Az Európai Szövetkezet (SCE) Statútumáról szóló tanácsi rendeletben foglalt általános jellemvonásokról és egyes előírásokról, figyelemmel a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvényre, Európai Jog, 2007. évi 1. szám., 33-42.o.

RÉTI Mária: Az Európai Szövetkezet (SCE) Statútumáról szóló tanácsi rendeletben foglalt vagyoni jogi előírásokról, figyelemmel a szövetkezetekről szóló 2006. évi X. törvényre, Európai Jog, 2007. évi 2. szám 27-36. o

RÉTI Mária: Az európai szövetkezeti szabályozás fejlődéstörténetéről, Szövetkezés, XXXIII. évfolyam, 2012. évi 1-2. szám 9-33. o.

RÉTI Mária: Cooperative Law in Hungary, In: Dante Cracogna Antonio Fici Hagen Henry (szerk.), International Handbook of Cooperative Law. Heidelberg: Springer Verlag, 2014. 431-448.o.

RÉTI Mária: Szövetkezeti jog, Egyetemi jegyzet, Eötvös Kiadó, 2010

RÉTI Mária: Über die wirtschaftlichen, gesellschaftlichen, und ideologischen Fundamente der ungarischen und einigen internationalen Genossenschaftsregelungen, über die Merkmale und die Bewertung dieser Regelungen, ANNALES UNIVERSITATIS SCIENTIARUM BUDAPESTINENSIS DE ROLANDO EÖTVÖS NOMINATAE - SECTIO IURIDICA Tomus LI. 2010. 281-308. o.